

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 983

Din ve Dünya Hayatı İçin Ahlâk Yasaları
(Edebü'd-Dünyâ ve'd-Din)
Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

Ahlâk Klasikleri Serisi : 7

ISBN : 978-625-7581-17-2

2. Baskı, Şubat 2022, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu Eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret
İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 05.02.2021 tarih ve 153
sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No : 48058

Baskı: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ

Ostim OSB Mahallesi 1256 Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İçindekiler

- 12 KISALTMALAR
- 14 TRANSKRİPSİYON ALFABESİ
- 15 SUNUŞ
- 18 MÜELLİF HAKKINDA
- 32 BİBLİYOGRAFYA
- 39 MUKADDİME
- BİRİNCİ BÖLÜM**
- 41 AKLIN ÜSTÜNLÜĞÜ ve HEVÂNIN KÖTÜLÜĞÜ
- 41 A. AKIL: Aklın önemi ve değeri
- 42 1. Akıl tasnifi
- 42 a. Fitrî akıl
- 45 b. Kazanılmış akıl
- 54 2. Fitrî akıl-kazanılmış akıl ilişkisi
- 56 3. Akıllı insan-ahmak insan farkı
- 59 FASIL
- 59 B. HEVÂ
- 59 1. Akıl-hevâ çatışması
- 61 1- Hevânın baskı gücü
- 63 2- Hevânın gizli hilesi
- 65 2. Hevâ-şehvet farkı
- İKİNCİ BÖLÜM**
- 69 İLİM EDEBİ
- 69 1. İlmin önemi ve değeri
- 72 2. Dinî ilimlerin önemi
- 75 3. Din ilimlerinin kapsamı
- 81 4. İlim ve cehalet
- 83 5. Mutluluk sebebi olarak akıl ve bilgi
- 84 6. İlim tahsiline özendirme
- 86 7. İlim yoluna koyulmanın motifi olarak arzu ve korku

- 88 FASIL Öğrenim-Öğretim
- 88 I. İlimlerin öğreniminde sıra düzeni
- 88 II. Eksik ve kusurlu öğrenimin sebepleri
- 94 III. Anlamanın engelleri
- 94 A. Anlama engelinin, anlamı taşıyan kelâmdaki bir sebep olması.
- 95 a. Muvâda'a
- 96 b. Remiz
- 97 c. Lügaz
- 99 B. Anlama engelinin, sözün içerdiği anlamda olması.
- 100 C. Anlama engelinin, kelâmı dinleyen kişideki bir sebep olması
- 104 D. (Anlama engeli olarak) dinleyende sonradan ortaya çıkan bir sorun bulunması
- 105 E. Kelâmı anlamanın engeli olarak (kötü) yazı
- 106 IV. Yazının kullanımı
- 106 A. Yazıyı ilk kullananlar
- 107 B. İlk Arapça yazan
- 108 C. Bir yazıyı okumanın ve anlamanın engelleri
- 111 D. Harflere noktalar ve hareketler konulması
- 112 E. Yazıda anlamayı engelleyen sebepler
- 115 V. Öğrencide bilginin artmasının şartları
- 116 FASIL Öğrencinin Görevleri
- 123 FASIL Ulemânın Görevleri
- 123 1. Ulemânın ahlâkı nasıl olmalıdır?
- 129 2. Âlimin bildiğini uygulaması
- 130 3. Âlimin yapmayacağı şeyi söylememesi
- 132 4. Hangisi öncelikli: İlim mi amel mi?
- 132 5. Âlimin talep edene ilmi cömertçe sunması
- 136 6. Âlimlerin ferasetli olması
- 137 7. Âlimin devlet adamıyla ilişkisinin adabı
- 138 8. Âlimlerin helâlligi kuşkulu kazançlardan uzak durmaları
- 139 9. Âlimin ücretsiz öğretim vermesi
- 140 10. Hocanın öğrencisine karşı samimi olması
- 140 11. Hocanın öğrencilere ilmi sevdirmesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

143 DİNDARLIK EDEBİ

- 143 1. Çeşitli yönleriyle yükümlülük ve hikmeti
147 2. Temel ibadetler ve hikmetleri
151 3. Nimetler ve şükür
153 4. Nimetlerle sınav (istidrâc)
153 5. Haramların kısımları
154 6. İyiliği emretme, kötülüğe karşı koyma
157 7. Buyruklara uyma ve yasaklardan sakınmada farklılıklar
162 8. Yükümlülükleri yerine getirmede insanların farklı durumları
173 9. İnsan ve dünya

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

199 DÜNYA EDEBİ

- 203 I. Dünyanın/ülkenin genel durumunun düzgün ve düzenli olması
205 A. Yaşanan din
206 B. Etkin yönetim
213 C. Kapsayıcı adalet
219 D. Genel güvenlik
220 E. Sürekli bolluk
221 F. Geniş gelecek tasavvuru

224 F A S I L

- 224 II. Ülkedeki her bir bireyin durumunun düzgün ve iyi olması

224 A. İtaatkâr nefis

225 B. Toplayıcı kaynaşma (*ülfet*)

226 1. Din

227 2. Soy birliği (neseb)

229 a. Evlat sahipleri (vâlidûn)

231 b. Evlatlar (mevlûdûn)

232 c. Diğer akrabalar (münâsibûn)

235 3. Hısımlık

246 F A S I L

246 4. Dostluk ve kardeşlik

247 a. Dostluk çeşitleri

253 b. Dost seçerken aranacak özellikler

258 c. Dost sayısının çokluğu konusunda görüş farkları

- 260 d. Dostlar sınıfına girenlerin tutumlarına göre kısımları
- 261 e. Dostların kusurlarını görmezden gelmek
- 265 f. Dostlar arasında başlıca haklar ve sorumluluklar
- 275 F A S I L İyilik ve Çeşitleri
- 275 5. İyilik (Birr)
- 275 a. İyiliğin ilk türü: Sıla
- 299 b. İyiliğin ikinci türü: Ma'rûf (söz ve emekle yardım)
- 311 C. Yeterli maddi varlık
- 313 1. İhtiyaçları karşılamanın yolları: Üretim ve ticaret
- 314 a. Ziraî üretim
- 315 b. Hayvancılık
- 316 c. Ticaret
- 317 d. Sanat/zanaat (sınâa)
- 319 2. Maddi imkânlar ve kazançlar konusunda farklı tutumlar
- 333 3. Hırs/açgözlülük ve kanaatkârlık
- BEŞİNCİ BÖLÜM**
- 339 NEFSİN EDEBİ
- 339 I. Ahlâk ve karakter eğitiminin gerekliliği
- 341 II. Edep ve ahlâk eğitimi yürütmekten sorumlu olanlar
- 342 A. Babaya düşen eğitime sorumluluğu
- 342 B. İnsanın kendi kendini eğitime sorumluluğu
- 343 1. Kendini eğitime (riyâzet) ve geliştirme (istıslâh) adabı
- 347 BİRİNCİ FASIL Kibir ve Böbürlenmekten Sakınmak
- 350 a. Kibir duygusunun sebepleri
- 351 b. Böbürlenmenin sebepleri
- 356 İKİNCİ FASIL Ahlâk Güzelliği
- 356 a. Ahlâk güzelliğinin önemi ve değeri
- 358 b. Güzel ahlâk ve yapıcı tutumun geçimsizliğe ve çirkin sözlere dönüşmesi
- 363 ÜÇÜNCÜ FASIL Hayâ
- 363 a. Hayâ erdeminin önemi
- 365 b. Hayânın kısımları
- 369 DÖRDÜNCÜ FASIL Hilim ve Öfke
- 369 a. Hilim erdeminin önemi
- 370 b. Hilim erdeminin kazanılmasını sağlayan sebepler

- 376 c. Bazı durumlarda öfkelenmenin iyi oluşu
379 d. Öfkeyi yatıştırmanın yolları
384 BEŞİNCİ FASIL Doğru Söz ve Yalan Söz
384 a. Yalana yergi
386 b. Doğruluğu gerektiren sebep ve etkenler
387 c. Yalan söylemenin sebepleri
388 d. Yalancı olmanın belirtileri
389 e. Bazı durumlarda yalana izin verilmesi meselesi
391 f. Yerilmiş olan doğru sözler
396 ALTINCI FASIL Haset ve Rekabet (Münâfese)
396 a. Hasede yergi
398 b. Hasedin tanımı ve mahiyeti
398 c. Hasetçiliği tahrik eden sebepler
400 d. Haset hastalığının ilacı
402 e. Hasedin insana açtığı belalar
404 2. Toplumun koyduğu ve üzerinde anlaştığı kurallara uyma adabı
404 BİRİNCİ FASIL Konuşma ve Susma Adabı
404 a. Konuşmanın ve susmanın daha doğru olduğu durumlar
405 b. Konuşmanın şartları
412 c. Konuşmada belâgati gözetmek
413 d. Konuşmada anlamın sahihliğinin kontrolü
414 e. Konuşmada lafızların fesahati (kusursuzluğu)
415 f. Konuşma adabı
421 g. Benzetme sanatının dört şartı
422 İKİNCİ FASIL Sabır ve Kaygı (Ceza')
422 a. Sabır erdeminin önemi
423 b. Sabrın kısımları
429 c. Musibetleri kolaylaştırmanın ve şiddetini hafifletmenin yolları
436 d. Acı çekmenin sebepleri
439 e. Musibetlere sabır
440 ÜÇÜNCÜ FASIL İstişare (Meşveret)
440 a. İstişarenin önemi
441 b. İyi bir danışmanın özellikleri
446 c. Görüş sahipleriyle istişare
447 d. İstişare konusunda tavsiyeler

- 450 DÖRDÜNCÜ FASIL Sır Saklama
- 450 a. Sır saklamanın önemi
- 451 b. Sır ifşa etmenin başlıca kötü sebepleri
- 451 c. Kimlere sır verilebilir?
- 455 BEŞİNCİ FASIL Şakacılık ve Gülme
- 455 a. Şakacılığın muhtemel zararları
- 456 b. Tatlı şaka
- 460 c. Çok gülmenin zararı
- 462 ALTINCI FASIL Uğursuzluk Telakkisi ve İyimserlik
- 462 a. Uğursuzluk inancının zararı
- 464 b. Uğursuzluk inancının yaygınlığı ve bunun nedenleri
- 465 c. Olayları iyiliğe yorma
- 467 YEDİNCİ FASIL Mürüvvet
- 467 I. Mürüvvetin anlamı ve önemi
- 472 II. Mürüvvetin şartları ve gerekleri
- 472 A. İnsanın kendi şahsıyla ilgili mürüvvet şartları.
- 472 1. İffet (terbiyeli ve ılımlı olma)
- 472 a. Haramlardan uzak durma şeklindeki iffet
- 477 b. Günahlardan uzak durma şeklindeki iffet
- 480 2. Nezahet (manevi arınmışlık)
- 480 a. Bayağı arzulardan arınma
- 481 b. Meşruluğu şüpheli durumlardan arınma
- 483 3. Sıyânet (manevi korunmuşluk)
- 484 a. Yeterli geçim şartlarını sağlamak ve maddi ihtiyaçları
öncelemek
- 487 b. Minnet altında kalmaktan ve yardım isteme alışkanlığından
korunma
- 491 B. İnsanın kendi dışındakilerle ilgili mürüvvet şartları
- 491 1. Yardım etmek (müâzere)
- 491 a. Mevkisini kullanarak yardım etmek
- 493 b. Sıkıntılı durumlarda mal ile yardım etmek
- 496 2. Kolaylık göstermek (müyâsere)
- 496 a. Sürçmeleri bağışlamak

- 506 b. Haklarda kolaylaştırıcı olmak
- 509 3. İkramda bulunmak (ifdâl)
- 509 a. İyilik niyetiyle yapılan ikram
- 511 b. Kendini koruma ve savunma niyetiyle yapılan ikram
- 513 **SEKİZİNCİ FASIL Geleneksel Davranış Kuralları**
(Âdâb Mensûre)
- 514 1. Yeme içme adabı / sofrâ kuralları
- 517 2. Giyim kuşâm âdâbı
- 518 3. Elbisenin üç işlevi
- 518 a. Elbisenin dışarıdan gelebilecek zarara karşı bedeni koruması
- 519 b. Elbisenin mahrem yerleri kapatması (setr-i avret)
- 520 c. Elbisenin güzellik ve ziynet eşyası olarak kullanılması
- 523 4. Hizmetçilerin eğitimi
- 524 5. Dinlenme ve çalışma, iş sorgulaması ve planlaması
- 528 **HÂTİME**
- 531 **BİBLİYOGRAFYA**
- 543 **DİZİN**